הרב יהודה עמיחי

צער בעלי חיים בהריגת תרנגולים

שאלה

א. יש לי לול תרנגולים, וכעת המצב הוא שהטיפול בתרנגולים מצריך משאבים ממוניים שאין ביכולתי לספקם. האם מותר לי להמית את התרנגולים כדי לחסוך בכסף?
ב. אם יש היתר כזה, כיצד יש להמיתם?
ג. האם מותר לאדם לקנות תרנגולים ולגדלם כדי שיטילו ביצים ויוולדו אפרוחים, ואחרי שנולדים האפרוחים, להמית את התרנגולים?

תשובה

א. תחילה יש לדון האם בהריגה יש איסור צער בעלי חיים. עיקר איסור צער בעלי חיים הוא לצער הבהמה בחייה,[1] אבל נחלקו האחרונים האם יש בהריגתה איסור צער בעלי חיים. הגמרא (חולין טז ע"ב) הביאה שלדעת רבי עקיבא נאסרה במדבר שחיטת חולין, אבל נחירה (הריגה) הייתה מותרת לישראל.[2] לכאורה, אם השחיטה היא המיתה היפה לבהמה, אם כן יש בנחירה 'צער בעלי חיים'? אלא שלפי הדעות שאין בהריגת בהמה איסור צער בעלי חיים, הדבר מיושב היטב.[3] המהרש"א ב'גליון המהרש"א'[4] הוסיף שאין בהריגה איסור צער בעלי חיים בכלל, ואפילו אין חיוב לברור לו מיתה יפה. וכן הובא ב'עבודת הגרשוני'.[5] והמהרש"ל[6] כתב שאדם שיש לו כלב רע שמזיקו ומפסיד את המאכל (אפילו שאינו נושך) יכול ליתן לו סם ולהורגו, ואין בכך 'צער בעלי חיים'. וב'שדי חמד'[7] הובא שאם יש נזק לאדם ואפילו נזק קטן, מותר לו להרוג את בעל החיים; וכן כתב הט"ז.[8] אמנם יש שחלקו על שיטה זו, וסברו שגם בהריגה יש משום 'צער בעלי חיים', בראשם המהרש"ם,[9] ויש שהביאו לכך ראיה מדברי הרמב"ן.[10] אולם נראה שאין מחלוקת בין האחרונים, ולכולי עלמא אם יש צורך של פרנסה לאדם, מותר לו להרוג

1. לרוב הראשונים האיסור מדאורייתא, אף על פי שחלק מהראשונים סוברים שאין בזה אלא אסמכתא.
2. וכך פסק הרמב"ם, הל' שחיטה פ"ד הי"ז.
3. עי' גליון מהרש"א, לשו"ע יו"ד סי' קיז ס"ק ד.
4. שם.
5. עבודת הגרשוני, סי' יג.
6. ים של שלמה, ב"ק פ"י סי' לז.
7. שדי חמד, מערכת צ כלל ב.
8. ט"ז, יו"ד סי' קטז ס"ק ו.
9. דעת תורה, יו"ד סי' יח אות ג; שם סי' כח אות טו.
10. פירוש הרמב"ן, בראשית א, כט; וע"ע בשמש צדקה, יו"ד סי' חי.

משום כך את בעל החיים, אלא שיש לברור לו מיתה יפה. אמנם אם יש הכרח להמית אותו במיתה שאינה יפה כל כך (כגון נחירה) – מותר לעשות כן, אבל לכתחילה יש לברור מיתה יפה.

על כן בנדון דידן, אם יש צורך בהמתת התרנגולים כדי לחסוך בכסף – מותר להמיתם. זאת כפי שנכתב ב'ספר חסידים',[11] שם הובאה ראיה ממעשה דר' חייא (חולין פה ע"ב) שהתיר לשחוט בעל חיים כדי לצבוע את פשתנו. ומכאן שמותר להרוג בעלי חיים לכל צורך של האדם. וכן נכתב ב'ספר האשכול'.[12] וכן כתב הט"ז,[13] שכל הנאה שאין בה איסור 'בל תשחית' נחשבת הנאה, ואף מניעת הפסד נחשבת הנאה, ולכן הדבר מותר. אבל כאמור, יש לברור מיתה יפה, דהיינו להמית באופן שיש כמה שפחות ייסורים, וזאת יש לקבוע בהתייעצות עם המומחים לכך. ייתכן שיש כיום אמצעים חדשים להמתה, ויש לבחון כל שיטה בעזרת אנשי מקצוע.

אמנם צורכי מותרות, כגון: ציד, תחרויות וכדומה, אינם מוגדרים צורך אמיתי אלא שעשוע. והריגה לצורכי מותרות לא הותרה; כפי שהאריך לכתוב ה'נודע ביהודה' בתשובתו.[14]

יסוד הדברים הוא מה שכתבו הראשונים, שכל הריגת בעלי חיים שבאה לצורך האדם אין בה 'צער בעלי חיים'; אולם יש להיזהר מרכישת מידת האכזריות שנגרמת בעקבות שפיכות דמים והריגה. אמנם יש להדגיש שהאדם הוא נזר הבריאה, וכפי שחז"ל קבעו לנו, יש דרגות בבריאה: דומם, צומח, חי, מדבר. לכן מותר לאדם להשתמש באוצרות הטבע, הן בדומם, הן בצומח והן בחי. אי"ה כשהעולם ישתכלל יותר, נגיע למצב שגם לבעלי החיים יהיה מעמד גבוה יותר: אז תתקיים הנבואה 'וגר זאב עם כבש' לא כמשל אלא כפשוטו,[15] ובעלי החיים לא יהיו בעלי נטייה לטרוף את החלשים. אז יעלה מעמדם וייתכן שלא יהיה מקום להריגתם, אלא לצורך קורבנות לקב"ה.

ב. לגבי השאלה אם מותר לכתחילה לגדל תרנגולים מתוך כוונה להמיתם, הדבר מותר לכתחילה. וכתב הט"ז (שם) שהוא היתר גמור, ואין לחוש ל'צער בעלי חיים', ובלבד שיהרוג על פי הסייגים והמגבלות שציינו וייזהר שלא לגרום לבעלי החיים צער וייסורים מיותרים.

---

11. ספר חסידים, הוצ' מוסד הרב קוק, סי' תרסז.
12. ספר האשכול, הל' שחיטת חולין סוף סי' י; והוא הוא הביא ראיה ממעשה בפרדותיו של רבי, עי' חולין ז ע"ב.
13. ט"ז, יו"ד סי' קיז ס"ק ד.
14. נודע ביהודה, סי' י.
15. עי' רמב"ם סוף הל' מלכים, שהסביר זאת בתור משל.